

Gratë e privuara nga liria

*Pjesë nga raporti i 10-të i Përgjithshëm,
publikuar në vitin 2000*

Vërejtje paraprake

21. Në disa prej raporteve të përgjithshme parardhës, KPT-ja ka përcaktuar kritere që udhëheqin punën e tij në vende të ndryshme ndalimi, sidomos në komisaritet e policisë, institucionet e vuajtjes së dënimit, qendrat e ndalimit për të huajt, institucionet psikiatrike dhe qendrat e ndalimit të fëmijve.

Sigurisht, Komiteti zbaton kriteret e përmendura më lart si ndaj grave po ashtu dhe ndaj burrave të privuar nga liria. Megjithatë, në të gjithë Shtetet anëtare të Këshillit të Europës, gratë përbëjnë një përqindje relativisht të kufizuar midis personave të privuar nga liria. Nga ky fakt, Shteteve mund t'u kushtojë shtrenjtë, parashikimi i infrastrukturave të ndryshme për gratë e ndaluara; rrjedh se ato shpeshherë vendosen në një numër të vogël institucioneve (dhe rrezikojnë të strehohen larg familjeve të tyre dhe fëmijve në ngarkim), në vende fillimisht të konceptuara për të ndaluar të seksit mashkull. Në këto kushte, duhet të tregohet kujdes në mënyrë të veçantë që gratë e privuara nga liria të kenë një mjedis të sigurt dhe të denjë.

Për të treguar rëndësinë që KPT-ja i përkushton parandalimit të keqtrajtimit të grave të privuara nga liria, ai ka zgjedhur t'ia përkushtojë këtë kre të Raportit të 10-të të tij të Përgjithshëm disa aspekteve të veçanta që ai u kushton një vëmendje në këtë fushë. Komiteti shpreson kështu t'u bëjë të qartë autoriteteve shtetërore pikpamjet e tij lidhur me trajtimin e grave të privuara nga liria. Po ashtu si dhe vitet paraardhëse, **KPT-ja dëshiron të marrë komente mbi këtë kre thelbësor të raportit të tij të përgjithshëm.**

22. Menjëherë duhet vënë në dukje që shqetësimet që KPT-ja ekspozon lidhur me çështjet e identifikuar në këtë kre janë të vlefshme cilado qoftë natyra e vendit të ndalimit. Nga eksperiencat e KPT-së, gjatë periudhës që vijon menjëherë privimin nga liria, rreziku i prekjës së integritetit fizik dhe/ose psikologjik të grave të privuara nga liria është më i madh. Kështu që, duhet treguar një kujdes i veçantë që kriteret e parashikuara në seksionet pasardhës, të respektohen gjatë kësaj faze.

Komiteti bën kujdes të nënvizojë gjithashtu se normat që ai mund të zhvillojë në këtë fushë duhet të konsiderohen si plotësuese të atyre që figurojnë në instrumenta të tjerë ndërkombëtarë, sidomos në Konventën Europiane të Drejtave të Njeriut, në Konventën e Kombeve të Bashkuara lidhur me të drejtat e fëmijës, në Konventën e Kombeve të Bashkuara për mbrojtjen e të gjitha personave që i nënshtrohen çdo lloj forme ndalimi ose burgimi.

Përzierja e personelit

23. Ashtu siç e ka nënvizuar KPT-ja në raportin e 9-të të përgjithshëm të tij, një personeli i përzier përbën një garanci të rëndësishme kundër keqtrajtimit në vendet e ndalimit. Prezenca e një personeli mashkullor dhe femëror mund të ketë pasoja të mira si nga ana etike ashtu dhe nga ana e favorizimit të normalitetit në vendet e ndalimit.

Një personeli i përzier bën të mundur gjithashtu një drejtim të përshtatshëm të personelit kur kryhen detyra delikate, si kontrolli për shembull. Në lidhje me këtë, KPT-ja do të nënvizojë që personat e privuar nga liria duhet të kontrollohen vetëm nga personat e të njëjtit seks dhe se çdo kontroll që kërkon zhveshjen e të ndaluarit, duhet të bëhet jashtë vështrimit të rojeve me seks të kundërt.

Zona ndalimi më vehte për gratë e privuara nga liria

24. Detyrimi i marrjes në ngarkim të personave të privuar nga liria që i takon Shtetit përfshin përgjegjësinë për t'i mbrojtur kundër atyre që duan t'i dëmtojnë. KPT-ja disa herë ka hasur pretendime lidhur me rrahjen e një gruaje nga një grua tjetër. Megjithatë, pretendimet për keqtrajtimit të grave të ndaluara nga burra (dhe veçanërisht kërcënimi seksual, përfshirë dhe fyerjet me nënkuptim seksual) janë më të shpeshta, sidomos kur një Shtet nuk parashikon të rregullojë zona ndalimi të veçanta, të rezervuara vetëm për gratë e privuara nga liria, dhe në të cilat kontrolli sigurohet në mënyrë mbizotëruese nga personeli femëror.

Parimisht, gratë e privuara nga liria do të ishte mirë të strehoheshin në zona materialisht të ndara nga ambientet e zëna nga burrat e ndaluar në të njëjtin institucion. Pasur parasysh këtë, disa Shtete kanë marrë masa me qëllim që çiftet (secili nga anëtarët e çiftit duke qënë i privuar nga liria) të vendosen së bashku, dhe/ose të lejojnë pak përzierje gjatë pjesëmarrjes në veprimtari të ndryshme në burg. KPT-ja përgëzohet për masat progresiste, por me kusht që të ndaluarit t'i pranojnë ato dhe që të zgjidhen me kujdes dhe të kontrollohen në mënyrë të përshtatshme.

Barazia në ushtrimin e veprimtarive

25. Është e rëndësishme që gratë që privohen nga liria të kenë mundësi për të ushtruar veprimtari motivuese (punë, formim, studime, sport, etj.) po ashtu si dhe meshkujt. Ashtu si KPT-ja e ka përmendur në raportin e saj të fundit të përgjithshëm, delegacionet e Komitetit takojnë shpeshherë gra të ndaluara të cilave u propozohen aktivitete të cilësuar si «të përshtatshme» për to (si punimet me qëndisje ose artizanale), ndërsa të ndaluarve meshkuj u propozohen aktivitete me një qëllim shumë më të qartë për formim profesional.

Sipas mendimit të KPT-së, një përjasje e tillë vetëm forcon imazhin e vjetëruar të rolit të gruas në shoqëri. Përveç kësaj, në disa rrethana, fakti i refuzimit të grave për të ushtruar aktivitete në kushte barazie mund të cilësohet si trajtim poshtërues.

Marrje në ngarkim para dhe pas lindjes

26. Duhet bërë të gjitha përpjekjet për të përballuar nevojat ushqimore të grave shtatëzënë të ndaluara; ato duhet të kenë një regjim ushqimor të pasur me proteina, ne fruta dhe zarzavate të freskëta.

27. Është e qartë që bebet nuk duhet të lindin në burg dhe, në Shtetet anëtare të Këshillit të Europës, praktika e përgjithshme është transferimi, kur vjen koha, të grave shtatëzëna në spitalet jashtë burgut.

Megjithatë, herë pas here, KPT-ja është gjendur përballë rasteve ku gratë shtatëzëna ishin të prangosura ose të lidhura në një krevat ose ndonjë mobilje tjetër gjatë një kontrolli gjinekologjik dhe/ose gjatë lindjes. Një metode e tillë është krejtësisht e papranueshme dhe mund të njehsohet me një trajtim çnjerëzor dhe poshtëruës. Mjete të tjera që mund t'i përgjigjen kërkesave të sigurisë mund dhe duhet të zbatohen.

28. Shumë gra në burg paraqesin mbështetjen kryesore për fëmijët e tyre ose për persona të tjerë mirëqënien e të cilëve mund të rrezikohet nga burgosja e tyre¹.

Një çështje tepër delikate në këtë kontekst ka të bëjë me lejimin e bebeve dhe fëmijëve në moshë të vogël në burg me nënën e tyre dhe, në rast se kjo gjë është e mundur, duhet ditur se për sa kohë. Kjo është një çështje të cilës është e vështirë t'i japësh përgjigje, pasur parasysh që, nga njëra anë, burgjet nuk përbëjnë një mjedis të përshtatshëm për bebe dhe fëmijë të vegjël dhe se, nga ana tjetër, ndarja me forcë e nënava nga fëmijët e tyre me moshë të vogël është krejt e padëshirueshme.

29. Sipas mendimit të KPT-së, në të gjitha rastet, parimi drejtues duhet të jetë mirëqënia e fëmijës. Kjo sjell kryesisht se çdo kujdesje para dhe pas lindjes që sigurohet në burg duhet të jetë e të njëjtit nivel me atë që sigurohet në botën e jashtme. Kur bebet dhe fëmijët e vegjël jetojnë në vendin e ndalimit, ata duhet të jenë nën kontrollin e specialistëve të asitencës shoqërore dhe të zhvillimit të fëmijëve. Qëllimi që duhet arritur është krijimi i një mjedisi të përqëndruar tek fëmija, ku duhet të përjashtohen shenjat evidente të burgimit, si uniformat dhe tringëllima e mbajtëses së çelsave.

Pra duhen marrë masa që zhvillimi njohës i bebeve që ndodhen në burg të zhvillohet normalisht. Ata duhet të kenë mundësi të ushtrojnë lojra dhe ushtrime të përshtatshme brenda burgut dhe, çdo herë që është e mundur, ata duhet të dalin nga institucioni dhe të shohin jetën e zakonshme jashtë mureve të burgut.

Lehtësimi i strehimit të fëmijës në familjen e jashtme mund të lejojë ndarjen e peshës së edukimit të fëmijës (për shembull nga babai i fëmijës). Në rast se kjo gjë nuk është e mundur, duhet të parashikohet mundësia për ta dërguar në çerdhe. Masa të tilla do t'i lejojnë grave të burgosura të merren më tepër me punë dhe veprimtari të tjera të propozuara brenda burgut.

Çështje të higjenës dhe të shëndetit

30. Komiteti dëshiron gjithashtu të tërheqë vëmendjen lidhur me problemet e higjenës dhe të shëndetit të grave të privuara nga liria e tyre, nevojat e të cilave ndryshojnë shumë nga ato të burrave.

31. Nevojat e veçanta të **higjenës** së grave duhet të marrin një përgjigje të përshtatshme. Veçanërisht, ato duhet të kenë mundësi, në kohën e duhur, të shkojnë në ambjente sanitare dhe banja, dhe të mund të ndërrohen në rast menstruacionesh dhe të disponojnë produkte të nevojshme higjienike, si peceta higjienike ose tampona. Mos parashikimi i këtyre nevojave themelore mund të përbëjë një trajtim poshtëruës.

32. Është po aq e rëndësishme që **mjekimet shëndetsore** të siguruara për personat e privuar nga liria të jenë të të njëjtit nivel me ato që parashikohen për të sëmurët që jetojnë në komunitet e jashtëm.

---

¹ Shih gjithashtu Rekomandimin 1469 (2000) të Asamblesë Këshillimore të Këshillit të Europës lidhur me nënat dhe bebet në burg.

Përsa i përket grave të privuara nga liria, që parimi i ekuivalencës së mjekimeve të respektohet, duhet që mjekimet të bëhen nga mjekë dhe infermiere me të njëjtin formim shëndetsor në çështjet e shëndetit specifike për gratë, përfshirë këtu dhe gjinekologjinë. Përveç kësaj, kur mjekime parandaluese specifike për gratë ekzistojnë në komunitetin e jashtëm, si diagnostikimi i kancerit të gjirit ose i qafës së uterusit, këto duhet t'i propozohen dhe grave të privuara nga liria.

Ekuivalenca e mjekimeve kërkon gjithashtu që e drejta e një gruaje për integritetin e saj trupor të respektohet në vendet e ndalimit si dhe në komunitetin e jashtëm. Si rrjedhim, atje ku gratë e lira kanë mundësi të përdorin atë që quhet «pilula e së nesërme» dhe/ose forma të tjera për të ndërprerë shtatëzaninë në stade më të përparuara të saj, këto mjete duhet t'u ofrohen në të njëjtat kushte dhe grave të privuara nga liria.

33. Parimisht, të ndaluarat që kanë filluar një mjekim përpara burgimit të tyre duhet të kenë mundësi ta vazhdojnë atë. Në lidhje me këtë, përpjekje duhet të bëhen për t'u kujdesur për një furnizim të përshtatshëm, të vendeve të ndalimit, me ilaçet specifike të nevojshme për gratë.

Me sa ka të bëjë me pilulën kontrceptive, duhet kujtuar që ky ilaç mund të jepet për arsye mjeksore të ndryshme nga ajo e parandalimit të shtatëzanisë (për shembull për të lehtësuar dhimbjet e menstruacioneve). Fakti që burgimi i një gruaje mund – në vetëvehte – të zvogëlojë mundësitë e konceptimit nuk është një arsye e mjaftueshme për të refuzuar këtë trajtim.